

of cultural scientists, art historians who regard it as a specific type of art, along with fine, decorative and applied art, and architecture. The socio-philosophical aspect of the design formation in theoretical studies of domestic and foreign scientists is highlighted. It is emphasized that philosophy considers design from a common and universal perspective, which makes it possible to apply logical and historical methods in unity, which can make a significant contribution to the development of design in the future. The activity-technological approach is reflected in the writings of scientists who raise the problems of the ontological status and genesis of technology, its essence, phenomenological characteristics and prospects for future development. In the psychological aspect, design is considered as a desire for harmony and beauty, as a movement towards the true meaning of the objective world, which integrally combines the experience of a person knowing objective and subjective reality with experience of their emotional living. It is emphasized that the pedagogical aspect of the design phenomenon study deserves special attention. For designers, educators – this is the foundation for the formation of design pedagogy. Integration of the Ukrainian system of design education in the global educational space sets the task of creating such qualities as transparency for the international educational market, comparison and combination with other educational design systems. Among the promising areas for further research on this problem is the study of theoretical and methodological aspects of the training of future designers.

Key words: design, design education, historical and cultural aspect, philosophical aspect, psychological aspect, activity-technological approach, pedagogical aspect.

УДК 78:371.315.-057.874

Наталія Данько

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-3689-6307

Світлана Кондратюк

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-3850-6731

Наталія Павлуценко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-7010-816X

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/268-278

МЕТОДИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто проблему інтегрованого навчання мистецтва молодших школярів та методи його забезпечення. Проаналізовано та узагальнено специфічні методи навчання мистецтву молодших школярів. Навчання та виховання дітей засобами мистецтва є важливою проблемою, яка потребує ґрунтовного вивчення. Активізувати увагу дітей під час уроків, сформувати стійкий інтерес до занять мистецтвом допоможуть нетрадиційні методи навчальної діяльності. Ґрунтуючись на інтегрованому підході, нами застосовано методи організації навчання мистецтву, що сприяють ефективній навчальній діяльності. Розроблено

та експериментально перевірено комплекс методів та прийомів інтегрованого навчання мистецтва молодших школярів, наведено приклади їх застосування.

Ключові слова: мистецька освіта, методи мистецького навчання, молодші школярі, мистецтво, інтегроване навчання, мистецька діяльність, уроки мистецтва.

Постановка проблеми. Розвиток творчої особистості, навчання, виховання молодших школярів засобами мистецтва є важливою проблемою сьогодення. Мистецтво має потужний педагогічний потенціал, сприяє формуванню цілісної картини світу, самостійного творчого, образного мислення школярів. У процесі мистецької освіти дітей молодшого шкільного віку дуже важливо сформувати стійкий інтерес, мотиви до занять мистецькою, творчою діяльністю. Виконання цього завдання стає можливим за умови ефективного проведення уроків, ґрунтовних знань методики та практичних умінь застосування комплексу специфічних методів та прийомів мистецької освіти.

Універсальність знань, узагальнення, систематизація накопиченого наукою фактичного матеріалу – характерна тенденція розвитку системи сучасної освіти. Система знань, умінь, навичок людини має бути інтегрованою, як і світогляд людини. Тому проблема інтеграції знань, важливість здійснення мистецької освіти молодших школярів, протиріччя між потребами практики початкової школи в реалізації сучасних освітніх тенденцій та відсутність чітких, систематизованих засобів навчання мистецтву молодших школярів й обумовили вибір нашого дослідження.

Аналіз актуальних досліджень Проблемою мистецької освіти молодших школярів займаються зарубіжні та вітчизняні науковці. Предметом дослідження сучасних науковців є комплекс методів викладання мистецтва, активізації творчої мистецької діяльності молодших школярів. Серед великої кількості традиційних методів навчання мистецтву на особливу увагу заслуговують специфічні методи організації навчальної діяльності учнів початкових класів на уроках мистецтва. Г. В. Сухорукова, називає такі класичні групи методів і прийомів педагогічного супроводження образотворчої діяльності дітей: група наочних методів (розглядання предметів, об'єктів, спостереження, споглядання); група словесних методів (мистецтвознавча розповідь, бесіда, обговорення, заохочення, порада); група практичних методів (експериментування із зображальними матеріалами, вправи в техніках зображення) (Сухорукова, 2010).

Відповідно до класифікації І. Лернера в особистісно-орієнтованій педагогічній технології творчої діяльності застосовують таку систему загально-дидактичних методів: інформаційно-рецептивні, репродуктивні, евристичні. У межах Вальдорфської педагогіки Рудольфа Штайнера основними методами є: слово, наслідування, приклад; вагомим принципом проголошено – «художнє передує інтелектуальному».

Головним методом у «Школі діалогу культур» (В. Біблер) виступає діалог як джерело творчого саморозвитку особистості (Сухорукова, 2010).

Мета статті полягає в аналізі, систематизації специфічних методів навчання мистецтву молодших школярів під час інтегрованих уроків.

Методи дослідження. У процесі дослідження було використано низку науково-дослідних методів: *теоретичні* (науковий аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, ретроспективний аналіз проблеми, узагальнення, систематизація); *емпіричні* (педагогічне спостереження, анкетування, педагогічний експеримент з метою отримання фактів про сформованість цілісних знань учнів).

Виклад основного матеріалу. З метою формування цілісних мистецьких знань учням варто пояснювати особливості засобів мистецької виразності та демонструвати варіанти вираження музичних образів засобами різних видів мистецтв. Учням варто запропонувати систему навчальних, творчих, поліхудожніх завдань з метою формування в них уміння оперувати набутими знаннями в різних видах діяльності. Цьому сприятиме впровадження такої педагогічної умови – набуття пізнавально-творчого досвіду учнів у різних видах мистецької діяльності.

Важливим завданням педагогів є формування розуміння мистецтва як цілісного, багатогранного культурного явища, установлення його суттєвих зв'язків між видами, іншими об'єктами дійсності. При цьому важливим завданням є навчити дитину спостерігати, порівнювати, виявляти головне та другорядне, аналізувати, узагальнювати. У результаті чого має бути сформовано загальне уявлення учня про об'єкт пізнання. На творчому рівні навчальної діяльності учень засвоює знання, відбувається їх синтез, оцінка та творче використання. Синтез передбачає вміння учня об'єднати елементи в нове ціле: написати творчу роботу, використати знання з різних галузей під час виконання завдання.

Здійснення уроків мистецтва в початкових класах має відбуватися за допомогою таких методів: метод порівняння, метод інтеграції, метод «паралельного навчання» (Масол, 2006, с. 54), метод навіювання, асоціативний метод, метод вербалізації змісту художніх творів (Падалка, 2008), метод демонстрації художніх творів (Падалка, 2008, с. 181), метод художнього ілюстрування словесних пояснень (Падалка, 2008, с. 185), метод створення художніх образів (Падалка, 2008, с. 196).

Застосування **методу порівняння художніх образів** (Масол, 2006, с. 64) сприяє вивченню специфічних особливостей різних видів мистецтв. Так, наприклад, розглядаючи художні образи, дітям можна запропонувати підібрати відповідно музичний, або до музичного образу – літературний. Порівнюючи образи творів різних видів мистецтва та засоби виразності, якими користувалися митці, діти глибше сприймають навчальний матеріал,

усвідомлюючи спільне, різне та протилежне не лише в конкретно визначених творах, але й видах мистецтва взагалі.

Метод *паралельного навчання мистецтв* сприяє вивченню загальних мистецьких понять, порівнянню їх значень у різних видах мистецтва з опорою на конкретні художні приклади та поглибленню розуміння учнів мистецьких явищ та зв'язків між ними (Масол, 2006, с. 54).

За допомогою *методу вербалізації змісту художніх творів* можливо спонукати учнів до художньо-образного мислення, що сприяє глибшому усвідомленню змісту твору, залученню до словесного коментування образного змісту мистецького твору, активізації уваги, стимулювання багаторазового сприймання образу (Падалка, 2008, с. 181).

Метод малювання музичних образів використовується під час слухання музичних творів, що сприяє глибшому усвідомленню учнями музичних образів, запам'ятовуванню змісту творів. Набуття навичок відтворення власних вражень від сприйнятої музики засобами образотворчого мистецтва. Крім сюжетного малювання музичних образів також учням слід пропонувати виконання завдання з «кольоромузики» – передачі настрою в абстрактних кольорових композиціях.

Важливе місце в нашому дослідженні займають методи, що сприяють інтегрованому навчанню, формуванню цілісної картини світу (Масол, 2006, с. 63). На інтегрованих уроках збільшується кількість завдань на зіставлення й порівняння різних видів мистецтва (музичних, образотворчих, літературних, хореографічних), суголосних за емоційним настроєм та різних за тематикою, а також на порівняння тематично споріднених мистецьких творів, різних за емоційним забарвленням. На уроках під час опанування музики ми радимо використовувати репродукції картин, що сприятиме розвитку образного мислення.

Методичний прийом озвучування картини відповідно настроям музичних творів сприяє емоційно-естетичному вихованню дітей. Прийом «музичний живопис» використовуємо під час сприймання програмної музики. Учням пропонується підібрати кольори відповідно до темброво-інструментальної характеристики, динаміки твору.

Метод створення художніх образів сприяє формуванню самостійності, розвитку вмінь, навичок мистецької діяльності учнів. Г. М. Падалка пояснює сутність даного методу так: «Зміст методу залучення учнів до творчої діяльності полягає в досягненні максимальної активності мистецьких можливостей учня. У процесі творення задіяно цілісний комплекс мистецьких психологічних важелів – уяву, фантазію, емоційно – художні переживання, інтелектуальне осмислення» (Падалка, 2008, с. 196-199).

Крім вищезазначених методів можуть бути застосовані такі: метод художнього ілюстрування словесних пояснень, метод демонстрації художніх творів, сугестивний метод, загально-дидактичні методи аналізу та порівняння.

Метод художнього ілюстрування словесних пояснень полягає у демонстрації художніх творів з метою пояснення, аргументації завдяки конкретним мистецьким прикладам словесно вираженої думки (Падалка, 2008, с. 185). *Метод демонстрації художніх творів* полягає в наданні зразка того художнього результату, до якого прагне учень. Учням задається орієнтир мистецького пошуку, демонструється образ, який має бути відтворений (Падалка, 2008, с. 183). *Сугестивний метод* полягає в стимулюванні емоційної сфери учнів, застосовується як налаштування на необхідні відчуття, що підсвідомо навіюються музикою (Масол, 2006, с. 64). *Загально-дидактичний метод* аналізу допомагає уважно розглянути мистецький твір (репродукцію картини, музичний твір). А *метод порівняння* – порівнювати образи творів різних видів мистецтв, або ж твори одного виду мистецтва.

Інформаційні блоки на уроці мають бути пов'язані однією темою (наприклад – весна в живописі, музиці, літературі, хореографії, театрі). Інтегровані елементи взаємопов'язані однією метою уроку (наприклад – сформулювати цілісне уявлення учнів про відображення краси Весни засобами різних видів мистецтв; створення в уяві учнів цілісного художнього образу). Під час інтегрованого уроку варто пропонувати до виконання спільні завдання з різних навчальних дисциплін та видів мистецтв, які інтегруються.

Поліхудожні, продуктивні завдання, що виконують учні на уроках також сприяють усвідомленню ними інтегративних зв'язків (наприклад – відобразити в малюнку музичний образ весни, створений А. Вівальді та підібрати вірш або казку до музики, яку прослухали). Так, розглядаючи образ весни на репродукціях картин, порівнюючи їх із музичними образами, добираючи рухи, жести, щоб передати весняний настрій, слова, якими можливо виразити красу та стан природи, учні глибше пізнають це явище, усвідомлюючи особливості виражальних засобів різних видів мистецтва.

Виконуючи поліхудожні завдання, діти набувають досвіду музичної, художньої, літературної діяльності, танцюють, рухаються під музику, підбирають відповідні жести, рухи.

Пізнаючи особливості мистецтва, молодші школярі одночасно набувають власного позитивного досвіду практичної мистецької діяльності, виявляють активність під час виконання завдань, які їм подобаються, приносять насолоду та радість. Так, у процесі навчальної діяльності, діти дізнаються, що в кожному творі закодована інформація, думки, почуття митців і про те, що цю інформацію можливо «прочитати», якщо вони розумітимуть мову мистецтв (за допомогою основних виражальних засобів). Учні також дізнаються, що сконцентрована ця інформація в образі, який створює митець. У кожному музичному, художньому, літературному, хореографічному творі є образ, основа творіння митця.

Розуміючи це, діти намагаються запам'ятати «іноземні» слова (мистецькі терміни, поняття) щоб розуміти задум митців, правильно виконувати завдання. Учні свідомо починають застосовувати звуки, тембр, темп, лінію, колір, композицію, слово, ритм, риму, жести, рухи, намагаючись передати сприйнятий ними образ, а пізніше – створити свій власний.

Розуміння художнього образу в учнів відбувається на основі низки асоціацій, порівняння власного досвіду, своїх уявлень, почуттів із тим, що закладено митцем у змісті твору. Під час сприймання й осягнення художніх образів у дітей розвивається пам'ять, асоціативне, образне мислення, формується культура почуттів. Пропонуючи учням на уроці різні види мистецтв та мистецько-творчої діяльності, педагог одночасно допомагає їм опанувати таким поняттям, як композиція. Так, наприклад, розглядаючи картину чи ілюстрацію, аналізуючи її композицію, для порівняння можна використати музичний твір, наводячи приклади композиційного рішення композитора.

У процесі викладання мистецтва проводяться такі типи уроків: урок-гра, урок-екскурсія, урок-подорож, урок-казка, урок-вистава, урок-естафета, урок-діалог, урок-вернісаж (Масол, 2006, с. 59). Протягом всього експерименту було передбачено проведення системи уроків, які мали різну типологічну структуру. Так, були застосовані такі типи уроків: інтегрований урок, урок – літературно- музичний салон, урок – концерт, урок розвитку творчих здібностей; урок уведення в тему, урок розширення й поглиблення теми, урок узагальнення теми, урок повторення і закріплення матеріалу, урок комплексного застосування отриманих знань та вмінь учнів, урок систематизації та узагальнення знань, умінь учнів, урок перевірки й контролю освітніх результатів, комбінований урок.

На другому етапі формувального експерименту впроваджувалася така педагогічна умова – діалогічна взаємодія вчителя й учнів, що передбачає реалізацію педагогічної підтримки в мистецькій діяльності школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Проблему педагогічної підтримки учнів ми розглядаємо в межах здійснення гуманістичного, особистісно-орієнтованого, індивідуального підходів. Під час здійснення навчальної, мистецької, творчої діяльності учнів ми намагалися враховувати задатки, психофізіологічні особливості учнів.

Кожна дитина є неповторною в своїй індивідуальності, що характеризується комплексом інтелектуальних, вольових, моральних, соціальних якостей, завдяки яким одна дитина відрізняється від інших. Індивідуальні особливості виникають на підґрунті власного досвіду, шляху розвитку та типологічних особливостях нервової діяльності.

До них відносять відчуття, мислення, пам'ять, інтереси, нахили, темперамент, характер. Індивідуальні особливості впливають на розвиток особистості, зумовлюють формування всіх якостей. Сучасна вітчизняна

педагогіка ґрунтується на ідеях гуманізму, у межах яких індивідуальний підхід займає важливе місце. Принцип індивідуального підходу полягає в керуванні процесом розвитку дитини, заснованим на врахуванні спеціальних особливостей дитини.

Здійснення індивідуального підходу передбачає пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей учнів, що в свою чергу надає можливість досягати більш високого рівня розвитку особистості. І. Подласий вважає, що індивідуальний підхід створює найбільш сприятливі можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, нахилів, обдарованості кожного учня. Особливо важливим здійснення індивідуального підходу є для дітей із проблемами в розвитку, які важко навчаються, а також – обдаровані (Отич, 2007).

У межах сучасної педагогічної системи загальноосвітньої школи головною цінністю є особистість учня, тому методика викладання навчальних дисциплін має відповідно враховувати індивідуальні особливості та інтереси учнів. Отже, базуючись на тому, що в кожному учневі є особливе, неповторне й керуючись тим, що індивідуальні особливості впливають на розвиток особистості, ми намагалися виявити індивідуальні особливості під час навчальної, мистецької, творчої діяльності та надати можливість кожній дитині проявити свої особливості, йти шляхом власного розвитку.

З цією метою учням постійно пропонувалися завдання та види діяльності за вибором. Так, на уроках діти мали змогу обирати різні види завдань на одну тематику. Наприклад: створити образ весни засобами «улюбленого» виду мистецтва, передати зміст прослуханого музичного твору засобами різних видів мистецтв, що надає широкі можливості для прояву індивідуальних інтересів, можливостей, здібностей кожного учня.

У межах особистісно-орієнтованого навчання домінантою виступає діяльність самого учня, його навчання, розвиток, прояв внутрішнього неповторного потенціалу. Результатом навчальної діяльності мають бути новоутворення особистості, створення індивідуального образу людини.

Для нашої практично-дослідної роботи актуальною виявилась позиція А. Хуторського, який пояснює, що дидактичні функції одного й того самого навчального матеріалу в знаннево-орієнтованому й особистісно-орієнтованому навчанні є різними, оскільки в першому випадку зміст передається учням для засвоєння, а за умов особистісно-орієнтованого навчання – для створення їх особистого змісту освіти. На його думку, для того, щоб навчальна інформація набула особистого характеру слід спочатку сформулювати відповідну мотивацію, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня. Особистісні знання, досвід створюються на основі досвіду дитини в результаті її діяльності. Тому організація та здійснення загальної освіти має поєднуватися з організацією індивідуальної діяльності учня. Так, А.

Хуторський вводить поняття «індивідуальна освітня траєкторія», у зміст якого вкладає такі компоненти: індивідуальну мету, планування, темп навчання особистісний компонент змісту освіти, вибір оптимальних форм і методів навчання, системи контролю й оцінювання (Хуторський, 2005, с. 76).

Особистісний сенс полягає в усвідомленні учнем себе як суб'єкта навчання, як неповторну індивідуальність. Діяльність, що веде до створення освітніх продуктів, виявляє та сприяє розвиткові здібностей учнів, вироблення індивідуальної освітньої траєкторії. Але чисельні приклади сучасної шкільної практики свідчать про те, що знання сприймаються в якості самоцілі, а учні перетворюються на інструмент досягнення абстрактних завдань – виконання програми, засвоєння матеріалу, що не дає можливості їм стати повноправними суб'єктами навчального процесу, а індивідуалізація навчання в школі знаходиться на початковому стані.

Ми вважаємо, що в умовах сучасної гуманістичної, особистісно-орієнтованої освіти одним із провідних завдань школи є сприяння та підтримка особистісного розвитку відповідно до індивідуальних особливостей учнів, формування унікальної особистості. Методика інтегрованого навчання молодших школярів передбачає врахування індивідуальних особливостей учнів, відповідно до їх потреб, інтересів і сприяє виробленню індивідуальної освітньої траєкторії школярів. Як зазначає А. Хуторський, у сучасній дидактиці розроблені два шляхи організації індивідуального навчання: диференціація, відповідно до якої учням пропонується індивідуально вивчати матеріал за ступенем складності, спрямованості та інший шлях – пропонується можливість створення власної освітньої траєкторії навчання. Другий шлях вимагає розробки різних унікальних моделей навчання учнів, що відповідають особистісному потенціалу дитини.

Під індивідуальною траєкторією освіти А. Хуторський розглядає результат реалізації особистісного потенціалу учнів через здійснення відповідних видів діяльності, а елементами індивідуальної освітньої діяльності учня називає: сутність діяльності (навіщо навчатися), формулювання мети (передбачення результату), план діяльності та його реалізація, рефлексія (усвідомлення власної діяльності), самооцінка (Хуторський, 2005, с. 89). Умовою здійснення завдань особистісно-орієнтованого підходу називає збереження індивідуальних особливостей учнів, їх унікальності. З цією метою А. Хуторський радить застосовувати такі способи: індивідуальні завдання, організація парної, групової роботи, формулювання завдань, що передбачають індивідуальне виконання (моя зима, моя казка, мій художній образ тощо).

Важливим завданням методики інтегрованого навчання школярів є забезпечення зони для індивідуального творчого розвитку кожного учня,

оскільки реалізація персональних моделей освіти – одне з завдань особистісно-орієнтованого навчання. Піклуючись про особистісний розвиток учнів слід організувати умови для реалізації особистісного потенціалу кожного учня.

Під особистісним потенціалом учня ми розуміємо комплекс його здібностей: оргдіяльнісних, пізнавальних, творчих, комунікативних. Ми впевнені, що виявити, реалізувати й розвивати потенціал учнів можливо в процесі їх активної діяльності, руху відповідно індивідуальним особливостям. Причому головну роль серед комплексу здібностей відіграють індивідуальні творчі здібності, завдяки яким діти створюють освітні продукти діяльності.

Під час здійснення інтегрованого навчання важливим для учнів є усвідомлення індивідуального сенсу навчальної, мистецько-творчої діяльності, виконання завдань, які відповідають їх індивідуальним особливостям; набуття навичок рефлексування з метою адекватного оцінювання власних результатів навчальної, мистецько-творчої діяльності та усвідомлення можливих шляхів усунення помилок, корегування своєї діяльності.

Навчальні результати, продукти творчої діяльності учнів є різними, що зумовлено індивідуальними здібностями, обраними видами діяльності. Тому під час вивчення нового навчального матеріалу, набуття навичок мистецької, творчої діяльності варто враховувати пріоритетні («улюблені») види діяльності кожного учня та надати їм можливість вільного вибору. Це допоможе забезпечити під час інтегрованого уроку не одну стандартну загальну освітню лінію, а й індивідуальні траєкторії відповідно до яких створюються особистісні освітні продукти.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Здійснюючи аналіз наявних методів навчання мистецтву під час уроків у початковій школі, нами з'ясовано, що в більшості випадків учителями застосовується традиційний комплекс методів та прийомів. З метою підвищення якості освітнього процесу нами визначено оптимальні методи організації навчальної діяльності на уроках мистецтва в початкових класах. Комплекс таких методів, як: метод порівняння художніх образів, метод паралельного навчання мистецтв, метод вербалізації змісту художніх творів, метод малювання музичних образів, метод навіювання, метод створення художніх образів, метод художнього ілюстрування словесних пояснень, метод демонстрації художніх творів має застосовуватися вчителями систематично, відповідно до мети, завдань уроку.

Подальших наукових розвідок потребує необхідність виявлення гендерних аспектів сприймання мистецтва, специфіки прояву творчих здібностей дівчаток та хлопчиків молодшого шкільного віку на уроках мистецтва. Урахування цих особливостей дозволить посилити здійснення індивідуального та гуманістичного підходів.

Окрему увагу варто приділити створенню методики навчання мистецтву за індивідуальною траєкторією розвитку учнів, що має бути забезпечено відповідним комплексом методів та прийомів у процесі навчальної мистецької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Данько, Н. П. (2016). Оптимізація інтегрованого навчання музики молодших школярів в умовах дефіциту навчальних годин. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (59), 273-282 (Danko, N. P. (2016). Optimization of integrated music learning by junior schoolchildren in the deficit of hours. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 5 (59), 273-282).
- Куненко, Л. О. (2002). Підвищення рівня музичної освіти молодших школярів за допомогою формування у них тематичного понятійного апарату на уроках музики. *Теорія і методика мистецької освіти*, 3, 111-115 (Kunenko, L. O. (2002). Increasing the level of music education of junior schoolchildren by forming a thematic conceptual apparatus at music lessons. *Art education theory and methods*, 3, 111-115).
- Масол, Л. М., Гайдамака, О. В., Белкіна, Є. В. (2006). *Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителя*. Харків: Ранок (Masol, L. M., Haidamaka, O. V., Bielkina, Ye. V. (2006). *Methods of teaching art in the primary school: a guide for the teacher*. Kharkov: Morning.).
- Отич, О. М. (2007). *Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти*. Чернівці: Зелена Буковина (Otych, O. M. (2007). *Art in the system of development of creative individuality of the future teacher of professional training: theoretical and methodical aspects*. Chernivtsi: Green Bukovina).
- Падалка, Г. М. (2004). Пріоритетні напрямки розвитку сучасної мистецької освіти. *Теорія і методика мистецької освіти*, 1 (6), 15-20 (Podalka, H. M. (2004). Priority directions of development of modern art education. *Theory and Methods of Art Education*, 1 (6), 15-20).
- Сухорукова, Г. В., Дронова, О. О., Голота, Н. В., Янцур, Л. А. (2010). *Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі*. Київ: Видавничий дім «Слово» (Sukhorukova, H. V., Dronova, O. O., Holota, N. V., Yantsur, L. A. (2010). *Fine arts with methods of teaching in preschool education institution*. Kyiv: Slovo Publishing House).
- Хуторской, А. В. (2005). *Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?* Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС (Khutorska, A. V. (2005). *Methods of personality-oriented training. How to train everyone differently?* Moscow: VLADOS-PRESS).

РЕЗЮМЕ

Данько Наталья, Кондратюк Светлана, Павлущенко Наталья. Методы художественного образования младших школьников.

В статье рассматривается проблема интегрированного обучения искусству младших школьников и методы его реализации. Проанализированы и обобщены специфические методы обучения искусству младших школьников. Обучение и воспитание детей средствами искусства является важной проблемой, которая требует основательного изучения. Активизировать внимание детей во время уроков, сформировать устойчивый интерес к занятиям искусством помогут нетрадиционные методы учебной деятельности. Основываясь на интегрированном

подходе во время педагогического эксперимента, мы использовали методы и приемы, которые способствуют эффективной учебной деятельности.

Разработан комплекс методов и приемов интегрированного обучения младших школьников, наведены примеры использования этих методов в практической деятельности в процессе проведения уроков искусства.

Ключевые слова: *художественное образование, интегрированное обучение, младшие школьники, методы обучения искусству, искусство, интегративные уроки, художественная деятельность, уроки искусства.*

SUMMARY

Danko Nataliia, Kondratiuk Svitlana, Pavlushchenko Nataliia. Methods of artistic education of junior schoolchildren.

The problems of integrated education; artistic education of junior schoolchildren and methods of its providing, specific methods of teaching art for junior schoolchildren are analyzed and generalized in the article.

Teaching and education of children by the art's means is very important problem nowadays. The art has powerful pedagogical potential, helps to form the global picture of the world and the pupils' creative thinking.

The educational process of junior school children is the most important thing to establish a persistent interest and positive motives during creative activity in the art.

Implementation of this will be possible if organization of art lessons is effective and if we use profound knowledge of methodology, practical skills and the complex of specific methods and techniques of art education.

Methods complex and techniques of integrated art education of junior school children are developed and experimental checked.

Aspects of integrated music teaching of junior pupils and pedagogical terms of its provision are investigated in the thesis. The process facilitates systematization of detailed knowledge, formation of basic skills and experience and generalization. It also provides formation of complete outlook, developed personality and quality of what was learned.

Methods of junior pupils' integrated studying and methods of pedagogical maintenance are developed and experimentally tested.

Key words: integrated teaching, pedagogical terms, junior pupils, step by step methods.

УДК 72.012

Микола Жулінський

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-1566-4259

Олександр Садовський

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-1399-4158

DOI 10.24139/2312-5993/2019.09/278-286

ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРИ ЯК ВИРАЗНИК НЕВПИННОГО ПРОЦЕСУ ДЕГУМАНІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ

У статті робиться спроба коротко характеризувати еволюційний процес розвитку архітектури другої половини ХІХ-ХХ століть. Цей період в історії світової